

BALÁZS DEÁK KÜLDETÉSE.

APÜSPÖK megkérdezte a rektor-professzort: nem akadna-e a kollégium legfelsőbb klasszisában jóramenendő deák, akit az examenek után külföldre lehetne küldeni a magasabb tudományok és szép mesterségek tanulására? A rektor-professzor mindjárt megnevezett egy ifjút.

— Főtisztelendő atyám, én legméltóbbnak tartanám a külföldi útra Kökösy Balázst, aki az idén búcsúzik ki iskolánkból — mondotta. — Balázs deákot kitünő elmével, tudományra szomjazó, nemes, szép lélekkel áldotta meg Isten. Jó könyv mellett talpig égeti a gyertyát, nyelveket tud, a hittudományok titkaiban és a világi ismeretek útvesztőiben egyforma bizonyossággal forgolódik. Vele nem vullanánk szégyent külső országok tudósai előtt . . . őt ajánlom püspök uram kegyelmébe.

A püspök maga elé rendelte Kökösy Balázst és bővebben elbeszélgetett vele.

— No, jól van, édes fiam — szólt végezetül, — megnyugszom személyedben. Ha kitelik mostani esztendő, mindjárt indulni fogsz napnyugatra és éveket fogsz ottan tölteni a tudományok tűzhelyeinél.

Ettől kezdve Balázs deák még nagyobb buzgalommal feküdt neki a tanulásnak. Pihenő perceiben elringatták a jövő reményei; lelki szemével látta napnyugati városok fényes épületeit, hatalmas bibliothékák kincses polcait. Dicsőség palástjában jelentek meg előtte híres tudósok alakjai. Hallotta ősi templomok csodás-zengésű harangjait és tüzesnyelvű hitszónokok szavát . . .

Boldog volt Balázs deák, nagyon boldog!

Az iskolai esztendőnek, úgymint 1693-nak végén, Kolozsvárról hazalátogatott Háromszékre, hogy elbúcsúzzék apjától, anyjától s jólegény öccsétől, Kökösy Pétertől.

— Az Úr legyen őriző pásztorod! — áldotta meg fiának útját az öreg Kökösy János.

— Kegyelmeteket is őrizze meg szomorú változásoktól! — kívánta övéinek Balázs deák.

Kolozsvárra sietett és útra készülődött.

Ezeknek a napoknak egyikén rettenetes hír érkezett Kolozsvárra. A keleti szélen tatárok lopóztak Erdélybe s — Csíkon kezdvén — végig dúlták-fosztották Háromszék falvait.

Gonosz volt az első hír s még gonoszabb hírek érkeztek nyomában.

Soha annyi embert nem fűztek rabszíjra a tatárok, mint mostani útjukban. Máskor mégis válogattak: inkább a nép módosabbját szedték össze, akiktől nagyobb sarcot remélhettek, most azonban kicsinyt, nagyot, szegényt, gazdagot, aki a gyaloglást megbírta, egyformán elhajtottak Krimióba.

A székelyek romlásának híre megremegettette Erdélyország szívét.

Balázs deák engedelmet kért a püspöktől, hogy hazamehessen és övéinek állapotát megtekinthesse.

Öröm is, bánat is fogadta odahaza. Öröm volt, hogy öreg szüleit otthon találta, bánat volt, hogy öccsét, Pétert elhurcolták a tatárok a falu népével.

Nagy jajszóval fogadták az öregek Balázs deákot: mi lesz Péterrel a pogányok bilincsen?

— Ne sírjanak, édeseim, ki fogjuk váltani Pétert a rabságból, haza fogjuk szerezni mihamarább! — biztatta meg szüleit a deák.

— Mit tehetünk mi, gyámoltalan öregek? — tördelte kezét az apa. — Vásárokat kellene járni, zálogos kötések tenni, éj-nap törekedni a váltságdíj összeszerzésén.

— Mindezt megcselekszem én! — mondotta bátorító szóval Balázs deák. — Azonnal útrakelek Kolozsvárra s engedelmet kérek a püspök úrtól, hogy külföldi utamat elhalaszthassam és Péter öcsém szabadításán munkálkodhassam.

S indult is a deák még azon a napon Kolozsvárra, a püspök elébe.

Megkeseredett szívvel hallgatta meg a hírt a püspök a székelyek romlásáról.

— Eredj, fiam, eredj öcséd mentésére: Istennek tetszőbb dolgot nem művelhetnél! — biztatta maga is a deákot. — De úgy folytasd dolgaidat, hogy mihamarább visszatérhess és külföldi utadra elindulhass.

Mire hazaérkezett falujába a deák, már megjöttek a tatárok hírtvő postái Krimióból. Faluról-falura jártak és elmondották, hogy melyik székely rab hol van bilincsen verve s kiért mekkora összeget kell leróni váltságdíjban? A tétlen siralom, amely eddig ráborult a falvak megfogyatkozott népére, egyszerre szorgos igyekezetté változott. Futtonfutott mindenki, hogy övéinek sarcát összeremtse. A dúlatlan maradt székely székek vásárjai, kerített száz városok piacai megteltek csíki és háromszéki emberekkel, akik marháikon és egyéb fölkelhető javaikon posztót, bőrt, arany-ezüstműveket, jóféle tallérokat és egyéb tatárnak tetsző dolgokat igyekeztek szerezni. A pénzes kalmároknak is szüretje volt: a megbúsult nép uzsorakamatra szedte föl tőlük a zálogos pénzeket.

Kökösy Balázs is kicsinálta a száz ezüst tallért, amit öccse sarcában követelt a rabtartó tatár. Maga akarta öccse dolgát elintézni: már napot is tűzött maga elé, amikor Krimióba fog indulni. Veszedelmes út Erdély szélétől Krimióig, de most a tatár kán katonái ügyelnek azok épségére, akik sarccal sietnek agák, bégek, hodzsák zsebének hizlalására.

Már elkészült Balázs deák a rabszabadító útra, de indulása egyre haladt-maradt. A környék népe ugyanis megtudta, hogy a deák maga megy a pogány földre: nosza, nagy búcsújárás kezdődött hozzája mindenfelől! Ki pénzt bízott rája, ki hírhozára kérte, ki üzenetet küldött tőle a raboknak.

Végre útra kelhetett.

Pár hét múlva a deák öccse megjött a rabságból. Egymagában jött meg, maga Balázs deák — úgy mondotta Péter — ott maradt Krimiában, hogy fölkeresse, jegyzékbe írja és vigasztalással éltesse a rabokat.

Hosszú hetek multak, mire a deák is hazakövetkezett. De csak épen megfordulta magát a környéken, átadta a rabok üzenetét s már indult is vissza Krimiába és újabb váltságdíjakat, újabb üzeneteket és újabb vigasztalásokat vitt a hazasíró raboknak. És ezt mívelte har-
madszor is, negyedszer is Balázs deák.

Nagy híre támadt a deáknak. *A rabok angyala*: ezt a nevet adták neki a hálás szívű emberek és úgy várták jövését-menését, mint a szabadtó szent lelket.

De hát a külföldi út terve, hát a püspök kívánsága?

Biz az vádolóan súlyosodott a deák lelkére.

Ötödik rabmentő útja előtt végül Kolozsvárra látogatott és tisz-
telgett a püspöknél. Bocsánatot kért a püspöktől, hogy olyan hossza-
ideig nem adott hírt magáról.

— Úgy látszik, Isten más utat jelölt ki számomra, mint amit püspök atyám javasolt — mondotta. — Nekem, úgy érzem, immár nem az a küldetésem, hogy napnyugat kincseit Erdélybe hozzam, hanem az, hogy testvéreimet, akiket a pogányok gonoszsága elszakított egymástól: lélekben összekapcsoljam, vagy egymás kebelére visszavezéreljem. Engedje meg, jó atyám, hogy mostantól fogva rabtestvéreim dolgainak szentelhessem minden földi gondomat! . . .

A püspök lecsüggesztette ősz fejét és jóideig gondolkozott.

— Édes fiam, megértelek és világért sem akarlak letéríteni a könyö-
rületesség útjáról — mondotta végül. — De hát nem tart örökké a rabok dolga, egyszer csak vége lesz áldozatos munkádnak. Nos, akkor mégis el fogsz menni külső országokra és az önfeláldozás érdemét a tudomány dicsőségével fogod megkoronázni. Elbocsátlak, de visszavárlak, édes fiam!

Megkönnyebbült a deák szíve s még serényebb buzgósággal járta ezután az utat Erdély és Krimia közt. A tatárokat türelemre kérte, a rabok hozzátartozóit intette, hogy siessenek a sarc lerovásával. Hiszen rettenetes sors vár azokra, akik ki nem váltakoznak a rabságból. Emberkufárok szedik össze a szerencsétleneket és gályákra láncolják vagy kótya-vetyén eladják őket örökös, igavonó rabszolgáknak.

Járta, mindcsak járta Balázs deák az utat Erdélytől Krimiáig.

Esztenők multak és egyre kevesbbedett azoknak a raboknak a száma, akikről jegyzéket vezetett. Ki hazatért, ki meghalt, ki rabszolgasorsra jutott időközben.

Már úgy látta Balázs deák, hogy bevégezte küldetését, nincs több menteni valója Krimiában.

Vajjon most már, annyi év multán, mire szánja életét? Elmenjen-e külső országokra, keresse-e a tudományoknak és szép mesterségeknek gyönyörűségeit, vagy megtelepedjék Erdély valamelyik parochiáján és szerény, egyszerű szolgája legyen az Úrnak, mint annyi más deák, akiket nem áldott meg az Úr hasonló tehetséggel.

Gondolkozott a deák és amint gondolkozott: ifjonti, szép álmai újra előzönlöttek szívét. Napnyugat csodás zengésű harangjai megint feléje árasztották hívó, sürgető szavukat: napról-napra sebesebb lépésekkel igyekezett Erdély felé Krimia ösvényein. A püspök bizonyosan örömmel fogja beváltani ígérteit.

Forró nyári napon egy tatár faluba érkezett. Nagy, kerített udvarház állt a falu közepén. Künt, a kerítés mellett, hosszú favályuk nyujtózkodtak, amelyekbe tiszta forrás vize csörgedezett alá a közeli dombról.

Megállott a deák s szomjúságát oltotta a csorgóvizével. Majd leheveredett a kerítés árnyékába pihenni.

Elszendergett kissé, de csak félálomra. Egy énekesnő kezdett belejátszani álmába, ami valahol a közelben sok-sok ember ajkáról szakadozott az ég felé.

Fölserkent Balázs deák és könyökére támaszkodva kezdte figyelni az éneket. Rája ismert: zsoltár volt... Magyar ének idegen égtájon!

*Uram, ellenségem
Földre nyomott engem,
Szomjúhozza véremet.
Setét barlangokba
— Mint elevent sírba —
Szorítottak engemet...*

Búsan, szárnyaszegetten szólt az ének... a dallamba is, szövegbe is hibák csúsztak bele... elakadtak, küszködtek, összezavarodtak az énekesek. Följazott szívvel figyelt a deák a magyar zsoltárra.

Egyszer alázatos hang szakította meg figyelmét.

— Isten áldja, jó uram! — köszönt rája egy ifjú legény, aki nagy korszóval lépett a csorgóhoz.

— Kik vagytok, jó öcsém? — kérdezte Balázs deák nagy felindulással. — Kik énekelnek odabent a kertben?

— Rabok vagyunk, uram, a Murza bég rabszolgái! — felelt a legény.

— Miért nem váltakoztatok meg?

— A szegénység, uram! — sóhajtott a legény. — Nem tudtuk a sarcot lefizetni. Murza bég vásárolt össze örökös szolgáinak... nincsen innen többé menekvésünk!...

A deák felállt és a kerítés nyílásán benézett a kertbe.

— Olyan sokan vagytok? — kiáltott föl nagy megdöbbenéssel.

— Bizony, uram, épen elegen vagyunk az örökös kínra! — bólintott a legény.

A zsoldár újra fölcsendült. Fájdalmasan vergődött a kert fái között, mint a sebzett madár éneke. Elváltozott arccal hallgatta a deák és újra meg újra benézett a nyíláson a rabok seregére.

A legény ezalatt megtöltötte korsóját a csorgóvizével.

— Isten áldja meg, uram! — búcsúzott a deáktól.

— Várj, öcsém, várj még egy percig! — kérlelte a deák a legényt. S megint a kert felé fordult s hallgatta a zsoldárt . . . megtörtszívű magyarok énekét! . . .

— Uram, mennem kell! — szólt ismét a legény. — Ostorral jön utánam a tatár . . .

— Együtt megyünk, öcsém! — emelte föl elváltozott arcát Balázs deák. — Itt maradok közöttetek, a papotok leszek és énekelni fogok veletek. Úgy látszik, nagy szükségetek van a vigasztalásra.

Elindult a legény, határozott lépésekkel követte a deák. Eltűntek a magas kerítés mögött.

És nemsokára új erővel zendült föl a zsoldár a kertben. Előlszárnnyalt a Balázs deák hangja, utána nagy bátorsággal zengett . . . zengett . . . az ének a rabok ajakán.

Gyallay Domokos.

ÖRÖKÖS BÁL.

*Itt mindig zeng, itt mindig áll a bál,
De nem ismer rá senkire a párja:
Álarcot ölt itt mindenki magára,
Mert táncost másképp senki sem talál.*

*A perc ujjongva, mámort dobva száll,
Minden sarokban heje-huja járja
S mindenki táncol, bárki hívja táncra:
Hazugság, jószág, élet vagy halál.*

*Kesergés, bánat, gond itt nem zavar:
Az álarc mindent, mindent eltakar,
Minden mosolyrak víg zene a szárnya,*

*Csak akkor torzul egy-egy sóhaj gyászra,
Mikor a halál néha felnevet
S mindenki minden álarcot levet.*

Dózsa Dániel.